

Др Юліян Романчук.

Лист до Редакції

Відень, 8 лютия 1933.

Високоповажаний Пане Редактор!

По смерті мого пок. батька передав я Ред. «Нового Часу» полишену Покійним записку, яку «Н. Час» оголосив під заголовком: «Остання воля покійного Ю. Романчука».

Значіння цієї заяви Покійника зрозуміла Редакція «Нових Шляхів» цілком хибно і навела в ч. VI-VII мин. р. багато дечого, що зовсім не відповідає правді. Дотичний випуск «Нових Шляхів» попав в мої руки доволі пізно і я міг вислати спростовання щойно 10. вересня 1932. В ч. VIII-IX «Нових Шляхів» за 1932. мес спростовання не появилось, а відтак «Нові Шляхи» перестали виходити.

Порушена в «Н. Шляхах» справа була для мене прикра і болюча і я прийшов до переконання, що її вияснення є моїм обов'язком. В згаданій статті «Н. Шляхів» наведено не тільки цілком фальшиво погляди мого пок. батька та подано неправдиво мое поведіння в часі його похоронів, але падаєно також цілком неслухно, як на мимих противників Покійника, на круги і особи, до яких він не відносився ворожо, лише, навпаки, високо цинив їх.

Тому був-би я Вам, Високоповажаний Пане Редактор, дуже вдячний, колиб Ви дозволили мені, спростувати на сторінках Вашого цінного часопису згадану статтю «Нових Шляхів».

З правдивою і щирою пошаною

Др Юліян Романчук

Покійний Юліян Романчук не заявляв ніколи — як це подали «Нові Шляхи» — що «не бажає собі похорону з асистую попів і з попівським католицьким церемоніялом». Він же сам, улаштовуючи похорони для своєї першої і другої дружини та для своїх двох синів і дочки, запрошував духовенство і похорони відбувалися все з католицьким церемоніялом.

В розмовах на тему своїх власних похоронів висказував Покійник гадку, що величаві похорони улаштовують властиво «живі для себе», відчуваючи потребу дати в цей спосіб вираз своїм чувствам і своєму відношенню до померших, але небішки не мають вже з цього ніякого хісна. Покійний признавав при тім, що в цілім цивілізованім світі завівся з-давен-давня звичай, що славних і заслужених людей ховають з великими почестями і то слухно, бо має це і своє виховне значіння. Але для себе не бажав Покійник «великої паради» і зазначував нераз, що про нього «можуть викинути його мертве тіло і на смітник».

Причиною таких висказів Покійника було, по моїй думці, певного рода огірчення, що з життя починають його забувати або й легковажити, а по смерті справлять йому «велику параду».

Причини до такого огірчення — як думаю — справді були. Наведу приміри.

От візьмім «Діло», якого редактором і співробітником був Покійний і довгі літа містив у ньому свої дописи. В останніх роках, коли пок. Ю. Романчук хотів забрати голос в якій важній справі, «Діло» не давало місця його дописам, не вважаючи навіть відповідним коротко пояснити, чому це робить.

Так було, коли в передвборчому часі післяв Покійний свою заяву, що треба-би конче вибрати до польського сейму таких визначних і досвідчених парламентаристів, як Др Кость Левицький і Др Теофіль Окуневський. Так було, коли заходами Покійника прийшло до засновання т. зв. «Ради Старих»

і до видання нею повідомлення про це зі з'ясуванням її цілей. «Діло» не то, що не помістило дотичної відозви «Ради Старих», але навіть не узнало відповідним — вже хочби з простого дивенницького обов'язку — подати коротку вістку про заснування цієї «Ради Старих», в склад котрої ввійшли крім Покійника такі люди як Др Кость Левницький, о. Александер Стефанович, Др Теофіль Окуневський, Др Стефан Федак, Др Андрій Чайківський і другі. Цим поступком «Діла» був Покійний обурений.

До відношення «Діла» до Покійника ще верну. Тут хочу перше навести, як поступила «Просвіта» в справі редакційної їй, а видаваної «Просвітою» «Руської Письменности» (пізніше «Українського Письменства»).

В це видання, котре покійні Осип Маковей, радник Іван Кивелюк, а з живих Др Василь Щурат, Др Іван Раковський і др. вважали найціннішим з усіх видань «Просвіти», вложив пок. Ю. Романчук зовсім безкорисно багато праці — він же сам перевів дуже скрупульозно коректу — і покритв з власних фондів розмірно значні кошти роздобуття світлан та знімок з портретів деяких авторів або потрібних пояснень незрозумілих слів і уступів. Перед війною вийшло 20 томів «Руської Письменности», а до завершення цілого задуманого Покійним видавництва бракувало ще три томи, до яких матеріял мав Покійний цілком готовий ще перед війною і передав його пок. Ів. Кивелюкові, тодішньому голові «Просвіти». По війні хотів Покійний видати останні три томи, бо бажав ще за свого життя побачити довершеною своєю довголітню працю. «Просвіта» відмовилася зпершу видати дальші томи, покладаючися на брак фондів, але друкувала рівночасно обмінні календарі. Колиж вінці видала два передостанні томи, то поробила в них такі зміни, що — як Покійний заявляв — ціла його довголітня праця перестала його тішити. При цім ремствував Покійник доволі часто, що видав сам понад 20 томів і вони знайшли загальне одобрення, а «Просвіта» вважала, що останніх трох томів не можна видати у такому виді, як їх зладив Покійник.

І почате Покійником найцінніше видавництво «Просвіти» так і полишилося недокінчене, бо «Просвіта» відмовлялася видати останній готовий до друку том, аж Покійний, огірчений цим поступованням, велів мені відібрати передані «Просвіті» матеріяли до видання цього тому.

От з такого поведіння з Покійним зродилися в ньому думки, що: «не треба мені по смерті їхньої паради, коли за мого життя так зі мною поступають!»

Таке було підложе і таке значіння його заяви, що йому байдуже, як і де будуть його ховати.

«Нові Шляхи» зрозуміли цю заяву так, що Покійний «не бажав собі похорону з асистею попів і понівсським католицьким церемоніялом». Нічого подібного, як я вже в горі зазначив, не було. Щож до мене, то я як син взагалі не брався до улаштування похоронів, отже і не хотів «улаштувати батькові світського похорону», тому, що всі українські центральні установи порішили влаштувати ці похорони на громадський кошт.

До мене не звертався ніхто в імені Св. Юра, щоби я прохав участі духовенства в похоронах, тому не міг я дати їй не дав відповіді, що «не можу ламати волі мого батька», — особливо, що Покійний ніколи не заявляв, що такої участі не бажає. Тільки приятелі мого пок. батька, що відвідали мене по мойому приїзді на похорони, згадали мимоходом, що згідно з приятним звичаєм випадало би запросити духовенство, але погодилися зі мною, що це не моя річ, бо не я влаштовую похорони.

Відносини Покійного до о. Митрополита Шептицького зовсім не були ворожі, як-би це можна вносити, читаючи опис похоронів Покійного в «Нових Шляхах». Якраз навпаки: Покійний високо цінив заслуги о. Митрополита і висказував не раз гадку, що втрата його була би для нас просто незаступима*).

*) Як Покійник цінив значіння і вплив о. Митрополита видно з того, що носився з наміром вислати до нього лист, в яким дозволяв собі «висказати гадку, чи не було би добре посланієм архiereйським або спільним всіх наших 3 епископів вивзати на-

З огляду на це, що подали «Нові Шляхи» про моє поведіння при улаштуванні похоронів батька, додаю тут пару слів і про себе.

Я не просив нікого на батькові похорони, бо був цієї гадки, що хто справді почитав Покійного, той не буде ждати аж на мої запросини, щоби взяти участь в похоронах. Самуж участь в похоронах вважав я за обяву пошани для особи Покійника, а не за якийсь акт куртоазії супроти мене. З цієї причини не дякував я також нікому ні за участь в похоронах батька, ні за приписання до їх звеличання. Така подяка булаби пониженням пам'яті і достоїнства Покійного, заєдуки котрого були такі, що по загальному прийнятому звичаю це все йому просто належалося!

Від себе дякував я тільки тим, що з приводу смерті батька заявили мені своє співчуття. Його Експедиції о. Митрополитові Шептицькому подякував я за заяву співчуття особисто, а о. Митрополит виразився в розмові зі мною з великою пошаною про мого батька та висказав свій жаль, що через свою недугу не міг взяти участі в похоронах.

Що до відношення «Діла» до покійного Ю. Романчука в останніх роках його сумної старости, то це 14. XII. 1930. помістив «Діло» без ніяких застережень передову статтю під заголовком: «Високий уряд уже подбає...» — Читавмо там: «Три інші наші визначні й заслужені мужі (т. в. Ю. Романчук, Др. К. Левинський і Др. Е. Олесницький) вели на практиці дрібну опортуністичну політику» — а далі: «наші політичні керівники думали до кінця (т. в. до розпаду Австрії), що ведуть самостійну національну політику». — Значить: ці визначні мужі були такі наївні, що навіть не знали, яку ведуть політику: думали до кінця, що це політика самостійна, національна, а вона на практиці була дрібна, опортуністична!

Ширшу характеристику покійного Ю. Романчука помістив «Діло» з приводу його 90-ліття у вступній, нібито чолобитній статті п. з.: «Покліні». Можна було припускати, що це буде панеїризм в честь ювілята. Щож там читавмо? «Діло» пише: «Вихованій в тілому галицькому середовищі, не маючи ніяких живих крапцх візрців і ніяких попередників — не був Юліян Романчук трибуном народних мас у вишньому розумінні, не був теж новочасним політичним організатором з розмахом і широким горизонтом».

Цей «неан» в честь ювілята полишив «Діло» незмінним і по його смерті, передруковуючи ці «похвали» слово в слово і в некрольої.

Не знаю, в якому середовищі виховався автор цього «Поклоу» і некрольога, та на яких візрцях він взурувався, — але хіба і без всякого виховання повинен кожний, що має хоч дрібку почуття такту, знати і розуміти, що в «славословіях», якими нібито мали бути згаданій «Покліні» і некрольої, не місце на таку критику.

Тому, прочитавши цей некрольої, зібрала мене просто досада і обрідження! Бо хто це пише і про кого? І сї воно має це служити?

А серед цього пригадалася мені полишена Покійним записка, що йому байдуже, що по його смерті будуть про нього говорити й писати... — І я підчеркнув в ній слово: «записка» та заніс до Редакції «Нового Часу» з проською оголосити, за що Редакції дуже дякую.

—О—

ших людей, щоби чесним, правим, характерним і працьовитим життям та поведінням серед теперішнього загального відсуття та недолі, старалися придбати ліпшу долю і честь у світа (та ласку у Бога)».

На цей лист, перечеркнений червоним олівцем, з написом: «Не виславо» паткнув я, коли на просьбу пок. батька порядкував його папери. На мій запит, чому цього листа не вислав, залив Покійний, що боявся, щоби не виглядало, що він хоче дати о. Митрополитові науки.